

priredila Alenka Žnidaršič

Didaktika je pedagoška oz. družboslovna disciplina, ki na aplikativni ravni (uporaba, praksa) proučuje pouk in izobraževanje. Didaktika proučuje organizacijo poučevanja, način poučevanja/pouka, odnos učenec-učitelj in metode učenja/pouka.

Pedagogika proučuje vzgojo in izobraževanje.

Ime »didaktika« izhaja iz grščine:

didaskhein: poučevati

didaktikos: poučen

didaskalos: učitelj

didakta tekhne: tehnika, spretnost poučevanja

Umestitev didaktike v pedagogiko:

PEDAGOGIKA

zgodovina pedagogike

obča pedagogika

nacionalna pedagogika obča zg. pedagogike

družinska P. predšolska P. šolska P. domska P. P.prostega časa andragogika
specialna P.

metode vzgojnega
dela OŠ
SŠ
VŠ

DIDAKTIKA
SPECIALNE DIDAKTIKE
PRAKSA

Reforma/prenova šole (9-letna OŠ) se dotika: sistemskih vprašanj oz. sistemskih rešitev, vsebinskih vprašanj oz. vsebinskih rešitev (sprememba predmetnika in učnega načrta) in didaktičnih novosti (vloga učenca v pouku).

Kaj prinaša 9-letna OŠ?

Zgodnejši vstop v šolo (prilagoditev pouka, učitelj(ica) in vzgojitelj(ica) v 1.razredu, varstvo, bivalno okolje, prehrana, vključevanje otrok s posebnimi potrebami,...), nov položaj tujega jezika, novi/prenovljeni učni načrti, notranje in zunanje preverjanja znanja, nov sistem ocenjevanja, diferenciacija pouka, odločanje učencev za ravni/nivoje, izbirni predmeti, zaključevanje OŠ in prehod v SŠ, 10. leto izobraževanja,...

Kako učinkovita je naša šola?

Da bi to ugotovili, se slovenske šole udeležujejo mednarodnih raziskav (TIMSS, PISA). Rezultati so: manj je učencev, ki jih učenje veseli; raste delež učencev, ki se ne marajo učiti naravoslovja; znanje ni uporabno, preveč je reprodukcije. Vzroki za to so: preobremenjenost učencev, ni atraktivnega pouka.

RAZVOJ DIDAKTIKE SKOZI ČAS

- razvoj človekovega govora. Verbalna komunikacija naj bi nastala pred približno 40.000 leti. S komunikacijo oz. govorom se je pojavila tradicija in intelektualni razvoj.

- odkritje in razvoj pisave. Pred 5.000 leti so bili prvi zapisi najprej v obliki IDEOGRAMOV (slikovna pisava), pozneje so se razvili HIEROGLIFI in nato ZLOŽNA PISAVA (zlogovna pisava), ki jo še danes poznajo in uporabljajo Kitajci, Japonci. ČRKOVNO PISAVO so pred približno 1.700 leti izumili Feničani. V Sloveniji je prvi črkopis uzakonil Primož Trubar (obdobje reformacije). Najprej je svoj katekizem zapisal v gotici in nato v latinici.

- nastanek prvih šol: prve šole so se pojavile najprej v Rimu in stari Grčiji. Šole so bile za izbrance. V Rimu je bil zasnovan šolski sistem. Pojavila se je prva metoda: kvintinijanova metoda (vaje v govorništvu). V Grčiji pa so razvili prve učne načrte.

- srednji vek in z njim sholastika. Temeljila je na ponavljanju in učenju na pamet. Največ je bilo še morebitnih racionalnih utemeljitev dejstev.

- odkritje tiskarskega stroja (1445 – Guttenberg), ob katerem se pojavi ideja o šoli, ki bi bila dostopna vsem (značilnosti OŠ): vpis vseh ne glede na predznanje, ne glede na poreklo ali spol; šola naj bi bila v maternem jeziku; dostopna vsem, ne glede na nadaljnje izobraževanje.

Ta misel je stara že 500 let.

- jezuitska šola – se je razvila po protireformaciji (17.stol.) in pomeni propad OŠ.

- Marija Terezija I. 1700 uvode obvezno OŠ – ponovna ideja in uvedba splošnega šolstva, ki jo je nadaljeval Jožef II. Razvile so se: trivialke (na podeželju), normalke, glavne šole.

- Za očeta didaktike velja KOMENSKY JAN AMOS (1592 – 1670), Čeh iz Moravske, filozof in pedagog. Leta 1632 je najprej v češčini in nato še v latinščini (1657) napisal delo: Velika didaktika in s tem utemeljil: 1.) razredno-predmetni-urni sistem 2.) šolsko leto 3.) frontalno učno obliko 4.) didaktična načela: nazornost (najprej stvar/predmet in nato beseda), sistematičnost in postopnost (od lažjega k težjemu, od enostavnega k sestavljenemu, od znanega k neznanemu), aktivnost (ni znanja brez samostojnega miselnega procesa učenca), trajnost in uporabnost (ni znanja brez urjenja in uporabnosti) 5. učbenike (sam je spisal kar nekaj učbenikov – 1. otroški leksikon 1658) 6. pomembnost izobrazbe učiteljev.

- Johann Friderik HERBART (1776 – 1841) je utemeljitelj didaktike kot vede. Ločil je didaktiko od pedagogike. Prvi je skušal znanstveno utemeljiti 4 temeljne faze pouka (poznamo Herbartove formalne stopnje pouka: jasnost, asociacija, sistem, metoda).

- pomembno je odkritje parnega stroja 1765 (J. WATT) in z njim industrijska revolucija. Tudi ta ima izjemen vpliv na šolstvo. Krepile so se OŠ in SŠ. V 2. polovici 19. stol. se je srednje šolstvo razbohotilo. V šolo so z velikim korakom vstopile naravoslovne vede. Psihologija postane znanost.

- šolska reformna gibanja 20. stoletja (1900-1930) so rezultat demokratizacije družbe. V ospredje postavijo učenca, ki mora postati središče učnega procesa. Pojavijo se zahteve, da se pri pouku učitelj ravna po učencu. Zavedati se mora, da gre za kvalitativne zahteve. 1900 Ellen KEY izda knjigo: »20. stoletje, stoletje otroka«. Tu poda svoj pogled na delo z otroki. Zahteva, da otroka spodbujamo in ne kaznujemo. Ima velik vpliv na walfdorfsko šolo.

priredila Alenka Žnidaršič

- 1919 RUDOLF STEINER ustanovi waldorfsko šolo, ki je bila prvotno ustanovljena za otroke delavcev tovarne cigar Astorie v Waldorfu (predmestje Stuttgarta). V ozadju te šole so ideje E. Keya.
- 1912 se Marija MONTESORI, italijanska zdravnica, uveljavi tudi na področju šolstva. Poudarja, da se je treba zavedati, da moramo v otroku vzbuditi interes za učenje.
- 20. stol. (postmoderna doba) – pomembnost informatike in nagel razvoj tehnike in tehnologije. Sodobna didaktika temelji na drugih postavkah. Mediji so se razbohotili: 1920 – prva TV, 1946 – prvi elektronski računalnik, 1962 – prvi telesatelit. Upoštevati je torej treba pomen prenosa in dostopnosti informacij.
- Gustav ŠILIH in Franjo ŽGEČ – 1.sociološka raziskava: Življenje, delo in razvoj haloških otrok (1935): utemeljitev nove vloge učitelja in učenca, tesna povezanost šole z okoljem, afirmacija (uveljavitev) učnih metod in oblik.
- Danes sta v središču učitelj in učenec. Krepi se misel o učencu prijazni šoli. Uveljavlja se čim pogostejša obojestranska komunikacija. Učenci niso le objekt, temveč subjekti pouka. Tako pride do sooblikovanja pouka. Učni proces je učenje, ki pomaga k spreminjanju učenca.

USMERITVE SODOBNE DIDAKTIKE

Didaktika se spreminja. Danes je pouk drugačen, kot je bil včasih. Šola je v določeni družbi odraz družbe in hkrati korak pred njo. Dejstvo je, da didaktika sledi razvoju in ga tudi spodbuja.

Dejavniki, ki vplivajo na razvoj didaktike so: 1.) razvoj družbe: gospodarstvo in njegove potrebe 2.) razvoj kulture 3.) razvoj znanosti: pedagogika, psihologija, sociologija 4.) razvoj sredstev množičnega informiranja (mediji): razvoj tiska ...

RAZLIKE MED TRADICIONALNO IN SODOBNO ŠOLO:

tradicionalna	sodobna
1. enosmerna komunikacija (razlaga-poslušanje)	dvosmerna komunikacija (aktivno delo učenca, povratna informacija)
2. monološki princip (aktivnost učitelja)	dialoški princip (aktivnost učenca in učitelja)
3. pasivno sprejemanje sporočil (učenec sprejema)	aktivno sprejemanje sporočila (učenec je respondent)
4. pričakuje se spretnost poslušanja in ponavljanja	pričakuje se spretnost učenja (uporaba virov, samostojno delo, kooperativno sodelovanje)
5. v ospredju je učitelj	v ospredju je učenec (pouk je

	namenjen učencu)
6. v ospredju je predvsem vsebina	poleg vsebine je pomemben tudi način dela pri pouku
7. pomemben je rezultat (koliko učenec zna)	poleg rezultata je pomemben tudi proces in razvoj učenca
8. transmisija (prenos)	transformacija (oblikovanje)

Še danes nekateri učitelji menijo, da je vsebina učenja na prvem mestu. Nekateri dejavniki pač vplivajo na to, kako se učitelj vede. To so predvsem pogoji dela, rešitve in navodila.

Učitelj mora sam pripravljati pogoje za dobro delo. Imeti mora aktiven odnos do učnega načrta. Zavedati se mora, da z divjanjem in hitrim jemanjem snovi ne bo prišel nikamor. Če učenci nimajo zadostne podlage, snovi ne bodo razumeli niti ne bodo mogli graditi naprej. Zavedamo se, da so učni načrti prenatrpani.

Šola mora služiti učencu. Če šola ohranja staro participacijo (mehanično osvajanje znanja), učencem ne omogoča, da bi v šoli doživeli uspeh in priznanje, da ga ne bodo iskali izven nje.

POUK

...je organiziran, sistematičen, načrten vzgojno-izobraževalni proces posameznika ali skupine, ki poteka pod vodenjem učitelja, mentorja ali inštruktorja. Gre za aktivnost učenca in učitelja.

...je sistematičen proces, ki vodi učenca k doseganju opredeljenih ciljev.

...je direkten kontakt učitelja in učenca.

Pouk = učenje učenca (aktivnost udeležencev) + poučevanje učitelja (vodenje).

Učitelj zagotavlja, da bo učenje hitrejše, kvalitetnejše. **Kvaliteto pouka** sodimo po tem, v kolikšni meri učitelj uspe aktivirati učenca. Ocene s le rezultat tega. Znanje učenca temelji na njegovi aktivnosti. Učitelj je soodgovoren za napredek in razvoj učenca. Učitelj naj čim bolj spodbuja napredek učenca na posameznem področju, da vsak učenec napreduje kolikor mogoče optimalno.

UČNE METODE se nanašajo na aktivnost učenca in učitelja, METODE UČENJA se nanašajo samo na učenca, o metodah poučevanja pa ne mremo govoriti, pač pa poznamo TEHNIKE, SPRETNOSTI, STILE POUČEVANJA.

Pouk in didaktika se pojavita šele z vstopom v šolo.

Poučevanje mora služiti učenju. Pouk je učenje, ki poteka pod vodstvom učitelja. Učenje je v pouku in izven njega, poučevanja zunaj pouka pa ni. Za poučevanje sta potrebna 2 (pred prazno predavalnico ni smiselno poučevati).

NAČINI VODENJA POUKA:

* direkten/posreden (frontalni pouk-profesor razlaga)

* indirekten/neposreden (samostojno delo učencev-profesor da nalogo)

ali

* avtoritaren/avtokratski (učitelj je šef, vse ve)

* avtoritativen

* demokratičen (učenci morejo soodločati, sodelujejo)

priredila Alenka Žnidaršič

* anarhičen (učenci obvladajo razred, ne pa učitelj)

ali

* kreativno vodenje: vprašanje je, koliko učenci razumejo snov, iščemo čim boljše rešitve

* vodenje vsiljeno od zunaj: eksterno preverjanje, več kot ga je, bolj se kaže tendenca po osvajanju znanja zaradi preverjanja (matura)

TEMELJNI DEJAVNIKI USPEŠNEGA UČENJA so: metoda učenja, lastnosti učenca (motivacija), vsebina učenja (zahtevnost in strukturiranost učne vsebine), učitelj. Odnos med temi dejavniki je lahko direkten ali indirektni. Če učitelj **FRONTALNO** vodi pouk, je do učencev v direktnem odnosu, indirektno pa so učenci v odnosu z metodo in vsebino.

VRSTE/TIPI POUKA:

- 1.) **PREDAVATELJSKI POUK** (ex cathedra): verbalno posredovanje učne vsebine
- 2.) **PREDAVATELJSKO-DEMONSTRATIVNI POUK**: verbalna razlaga dopolnjena z demonstracijo (prikaz, skiciranje,...)
- 3.) **RAZGOVORNI POUK**: prevladujejo vprašanja različnih tipov, razgovor temelji predvsem na aplikaciji. Poznamo katehetske (alternativni odgovori: ali, ali) in sokratove (kratka vprašanja: kdo? Kaj?) oblike metode razgovora.
- 4.) **INDIVIDUALNO in SKUPINSKO DELO**: delo temelji na aktivnosti in interesih učencev (delovna šola, aktivna šola, delo po projektih); slabosti: učenci veliko iščejo in pri tem zaidejo.
- 5.) **HEVRISTIČNI POUK**: razvojni ali induktivni pouk, učenci samostojno s pomočjo učiteljevih vprašanj ugotavljajo zakonitosti.
- 6.) **PROBLEMSKI POUK**: učenci samostojno rešujejo probleme in učitelj jih usmerja.
- 7.) **MENTORSKI (TUTORSKI) POUK**: po notranji strukturi je podoben problemskemu pouku, le da je delo učitelja omejeno na konzultacije z učencem. Učenec ob pomoči učitelja ali samostojno opredeli problem, ga proučuje, oblikuje hipoteze, išče rešitve.

ZGRADBA/STRUKTURA POUKA

se izraža tako, da v pouk vključujemo različne aktivnosti učencev in učitelja, ki zagotavljajo, da bodo učenci dosegli cilje. Pomembno je, da vemo, katere aktivnosti so to, njihovo zaporedje in trajanje. Pouk poteka prek večih faz/aktivnosti. Na kateri od faz je več poudarka, v kakšnem obsegu se kakšna faza pojavlja, pa je bolj odvisno od učne vsebine, učitelja in drugih dejavnikov pouka. Shema pouka je splošna, ni pa univerzalna.

Pojavlja se vprašanje, kako moramo pouk členiti, da bodo učenci dosegli cilje. **HERBERT** je postavil štiri faze pouka: jasnost, asociacija, sistem, metoda.

Sodobna struktura pouka je dvodimenzionalna: zaporedje posameznih faz pouka + vključitev različnih vidikov v faze pouka.

5 OSNOVNIH FAZ POUKA:

1. faza:	2. faza:	3. faza:	4. faza:	5. faza:
priprava	obravnava	vadenje/urjenje	ponavljanje	preverjanje

1. **PRIPRAVA:** priprava učencev na učno uro (5-10min): vsebinska priprava (orientacija v vsebini), organizacijska priprava (skupine ali ne), psihološka priprava (motivacija, interesi,...)
2. **OBRAVNAVA:** učenci prvič sistematično/postopno spoznavajo učne vsebine/teme. Temelji na aktivnosti, sodelovanju učencev. Pri tem je pomembno: širina/ekstenzivnost obravnave-koliko in kateri so novi pojmi + globina/intenzivnost obravnave; oboje mora biti v premem sorazmerju + logična strukturiranost obravnave (razlaga naj ima rep in glavo).
3. **VADENJE/URJENJE:** učenci vadijo spretnost, navade oz. znanje na različnih stopnjah: začetno vadenje (zavedamo se, da bo tu veliko napak, potrebna je jasna kontrola), temeljno vadenje (določene spretnosti so že osvojene), zaključno vadenje (avtomatizacija).
4. **PONAVLJANJA:** faza služi predvsem osvajanju trajnega znanja. Učne vsebine poglobljamo in skrbimo, da je znanje trajno. Poglobljanje je lahko: sprotno, etapno, zaključno (glede na čas). Lahko pa je mehanično (drill) ali logično.
5. **PREVERJANJE:** temeljni namen te faze je, da ugotovimo dosežke učencev. Na osnovi dosežkov lahko pridemo do ocenjevanja. Zato je preverjanje utemeljeno v pravilniku. Gre za to, da učence s pravilnikom zaščitimo – z določbo, koliko preverjanj na teden bo in seznanjanje učencev o poteku preverjanja. Preverjanje pa je lahko: ustno, pisno ali praktično; individualno ali skupinsko; sprotno, etapno ali zaključno; interno ali eksterno.

V posameznih fazah pouka ni **ocenjevanja**, ker ocenjevanje deluje na čisto drugih principih. Preverjanje je načeloma brez ocenjevanja.

ODNOS PREVERJANJE (v kolikšni meri so standardi doseženi, učitelj želi dobiti povratno informacijo, kaj učenci znajo in predvsem, kaj ne znajo; preverjanje ni ocenjeno) – **OCENJEVANJE** (razmerje dosežka in kriterija; kriterij je lahko objektivni ali subjektivni). Ustno spraševanje pred tablo je ocenjevanje za enega učenca, za vse ostale pa preverjanje.

Glede na približek učenca kriteriju se oblikuje ocena. Preverjanje je sestavni del ocenjevanja.

Za ocenjevanje je pomembno: predmet ocenjevanja in kriterij ocenjevanja (različni ocenjevalci lahko isti izdelek ocenijo različno).

Do sedaj je bil osnovni kriterij znanje učencev, tudi glede na pravilnik: Koliko in kaj znaš. Ocena ima pedagoško vrednost (motivira, spodbuja, demotivira, zavira)

Problem objektivnosti in zanesljivosti ocenjevanja

Ministrstvo bo po novem kot del kriterija pri ocenjevanju vključilo tudi prizadevnost in sprotnost/kontinuiranost pridobivanja znanja. Najprimernejše bi bilo dodelano opisno ocenjevanje.

Pravilnik je uradni dokument, ki se ga morajo učitelji držati npr. 2 preverjanji tedensko-učencev ne smemo preobremenjevati, če je več kot 1/3 negativnih ocen, vsi z nezadostnimi ocenami ponovijo test, za ostale je ponavljanje fakultativno. Ob neupoštevanju pravilnika o zaščiti pravicah učencev lahko ukrepa inšpekcija.

Glede na prevladujočo fazo pouka ločimo **različne tipe učnih ur**, ki jih poimenujemo po fazi. Ni nujno, da se v eni sami uri izvede vse faze. Vedno pa imamo **tri dele učne ure**: uvodni, temeljni/jedrni in zaključni del.

Izhodišča za strukturo pouka: UČNI CILJI, ki se manifestirajo prek rezultata, dosežka in napredka razvoja rasti posameznika in/ali skupine, ZNAČILNOSTI UČNE VSEBINE, DIDAKTIČNIH PRINCIPOV, ki so: nazornost, sistematičnost, aktivnosti, diferenciacija in individualizacija in STROKOVNA USPOSOBLJENOST.

4 VIDIKI STRUKTURE POUKA

- spoznavni vidik: se nanaša na miselno aktivnost učencev. Vključena je v vse faze pouka. To aktivnost moramo vedno znova intenzivirati.
- psihološki vidik: tu gre za vprašanje doživljanja pouka. Kako ga doživljajo tako učenci kot tudi učitelj. Danes je vse bolj pomemben, saj se pogovarjamo, kako odpraviti strah iz naših šol.
- organizacijsko-metodični vidik: tu je poudarjena notranja struktura pouka. Katere ključne vidike in metode uporabljamo pri pouku. Kako je pouk organiziran, ali je skupinski, direktno ali indirektno voden.
- materialno-tehnični vidik: tu se ukvarjamo z vprašanjem opremljenosti učilnice, časom pouka, uporaba učnih sredstev in učnih pripomočkov.

Organizacijsko-metodični vidik pouka odgovarja na vprašanje, kako organizirati in izvajati pouk, da bodo učenci dosegli dobre rezultate. Didaktično to pomeni, kakšna je notranja organizacija pouka.

Grupiranje učencev v učne skupine – zakon o osnovni šoli govori o dveh vrstah grupiranja:

- a) fleksibilna učna diferenciacija
- b) zunanja učna diferenciacija

Grupiranje se zgodi že, ko učence »damo« v razred. »Razred je učna skupina približno enako starih učencev s približno enakim predznanjem.« (Komensky)

Vse raziskave kažejo, da skupina učencev v razredu ni homogena. Je zelo heterogena/raznovrstna. Učenci se v razredu zelo razlikujejo med seboj. S starostjo pa se razlike še povečujejo.

Ali dobra šola razlike povečuje ali zmanjšuje?

1. Dobra šola razlike povečuje. Dobrih učencev v razvoju ne moremo zadržati, da bi počakali na slabše učence. Dobra šola ne uniformira. Dobra šola omogoča vsem učencem tisti razvoj, za katerega so sposobni. Vsak naj doseže toliko, kolikor je zmožen. Govorimo o individualnih razlikah med učenci. Te pa so lahko – znotraj razreda: boljši, povprečni, slabši – in med populacijo: nadpovprečni, povprečni, podpovprečni.

2. razlike med posameznimi lastnostmi so lahko tudi v posamezniku. Govorimo o intra-individualnih razlikah. Raziskave kažejo, da so prav te razlike tiste, ki povzročajo pri grupiranju največje težave.

Razlike med učenci z leti rastejo. Že leta 1920 se je v Chicagu pojavila težnja po oblikovanju homogenih skupin. Zadeva je propadla. Temeljila je na enofaktorski (G-faktorski) teoriji.

Učna diferenciacija je torej didaktični ukrep grupiranja učencev v trajne ali občasne homogene učne skupine na osnovi določenih kriterijev. Ti so lahko zunanji ali notranji. Zunanji so raven razvoja sposobnosti, stopnja znanja. Notranji pa so interes posameznika in uspešnost pri tem ni pomembna.

Za **zunanjo učno diferenciacijo** je značilna trajna razporejenost z možnostjo prehoda. Zunanje učne diferenciacije je več modelov:

1. setting model: pri določenem predmetu
2. streaming model: dif. pri vseh predmetih (latinski razredi, športni oddelki)
3. linijski/smerni model: značilna je za skandinavske dežele. Gre v smislu izbirnih predmetov ne glede na uspešnost učenca. Temelji na interesih.

V čem je problem zunanje učne diferenciacije?

- otroci se pri nas razporedijo pri 12. letu, ko se sposobnosti še niso razvile.
- na stopnjo razvoja sposobnosti vplivajo številni dejavniki (družina, socialna skupnost)
- socialni dejavniki – poveča se razlikovanje socialne ravni
- stigmatiziranje
- možnost pigmelionovega učinka: vidik pričakovanja uspeha ali neuspeha. Če ima učitelj nizka pričakovanja, se bo avtomatično znižal kriterij zahtevnosti.
- pojav latentne/prikrite diferenciacije – učitelj: »Zakaj bi se pa z njim trudil, saj bo itak prišel v nižji nivo.«

F. STRMČNIK govori o treh vidikih oz. problemih, ki jih s seboj prinaša zunanja diferenciacija.

- zunanja diferenciacija v obdobju obveznega šolanja pogloblja socialne razlike
- zunanja diferenciacija ne izravnava učnih razlik
- raziskave tudi kažejo, da zunanja diferenciacija ne pospešuje učenja niti dobrih niti manj dobrih učencev.

Diferenciacija je velik problem v različnih šolskih sistemih. Pa še sodobna didaktika temelji na prizadevanju za integracijo učencev, da bi v razrede normalne šole vključili tudi otroke s posebnimi potrebami in da bi se tako šola prilagodila njihovim potrebam. Sodobna didaktika je usmerjena, da ne ločuje.

Poleg zunanje poznamo še dve drugi diferenciacijah:

2. fleksibilna učna diferenciacija
3. notranja diferenciacija

Razlika med zunanjo in fleksibilno učno diferenciacijo?

Zunanja je zakonsko določena. Pri **fleksibilni diferenciaciji** pa govorimo o dveh temeljnih značilnostih:

1. del pouka poteka v heterogeni učni skupini – temeljni pouk, potem pa se učenci za neko obdobje prerazporedijo v homogeno učno skupino (nivojski pouk) lahko po principu. V nižjem nivoju učenci snov utrjujejo, v srednjem znanje razširjajo, v višjem vsebino širijo in poglobljajo. Učinki so se pri takem načinu pouka pokazali kot pozitivni in dobri. Govorimo o skucesivnem kombiniranju temeljnega in nivojskega pouka. Ta se lahko odvija medrazredno, lahko pa tudi intraoddelčno. Podobno je delo v kombiniranem razredu.

2. Poznamo pa še eno obliko nivojskega pouka, ko iz več razredov le nekateri učenci (šibkejši ali boljši) oblikujejo za neko obdobje novo skupino.

Notranja/didaktična učna diferenciacija

Izvaja se znotraj posameznega oddelka preko uporabe različnih učnih oblik in učnih metod: skupinski pouk – med samo obravnavo snovi učitelj zagotovi samostojnejše delo učencev.

Z uveljavljanjem notranje in kombiniranjem fleksibilne diferenciacije bi gotovo dosegli večjo učno uspešnost. Dejstvo je, da se zunanja in notranja diferenciacija izključujeta. Notranja pa bi morala biti prisotna pri vseh vrstah pouka.

SOCIALNE UČNE OBLIKE (omejeno število)

Učitelj se odloča/opredeljuje svoj položaj in položaj učenca pri pouku. Ob izbiri določene socialne učne oblike učitelj določi: odnos med učiteljem in učencem, njuno mesto in stopnjo samostojnosti in aktivnosti učencev. Vsak pouk se odvija v določeni učni obliki. Te so:

- frontalni pouk (učitelj dominira, učenec je podrejen)
- skupinski pouk – skupinsko delo
- delo v dvojicah/tandem
- individualno delo. Ločiti moramo individualno delo od individualnega pouka.

Zadnje tri oblike zahtevajo indirektno vodenje in dobro vnaprejšnjo pripravo učitelja, temeljijo pa na večji aktivnosti in samostojnosti učencev. Zahtevajo več časa, saj učenci sami določajo tempo dela.

Pri **frontalnem pouku** so učenci z učiteljem v direktnem odnosu in v indirektnem z učno vsebino in metodami. Učitelj usmerja miselno aktivnost učencev in gotov je pozitiven rezultat dela.

Pri drugih treh oblikah so učenci v direktnem odnosu z vsebino in metodami ter v indirektnem z učiteljem. Gre za manj usmerjeno in nenadzorovano miselno aktivnost. Frontalni pouk:

prednosti	Slabosti
- hitrejše doseganje učnih ciljev	- neaktivnost učencev – učitelj miselno aktivnost težko kontrolira
- učitelj določa obseg in zahtevnost učne vsebine	- ni individualizacije in diferenciacije pouka
- pouk je ustrezno didaktično voden	- manj je samostojnega dela in mišljenja učencev – ovirano je divergentno mišljenje
- učitelj izbira učni tempo (s tem, da ima aktiven odnos do učnega načrta)	- lahko se zgodi, da učitelj predava mimo učencev
- učitelj spremlja kontrolo pozornosti	- učenci pri pouku dobijo razdelane že informacije
	- naravnost na navideznega povprečnega učenca
- lažji in predvidljivejši način dela	
- učitelj lahko upošteva več faz pouka	
- dobro se da kombinirati različne učne metode, sredstva in druge učne oblike	

Šolska reformna gibanja so želela frontalni način pouka ukiniti, pa jim ni uspelo. V naši OŠ ga je 80-90 %, v SŠ celo 90-95 %.

Razporejanje učencev v skupine

Na osnovi katerih kriterijev razporejamo učence v skupine?

- naključno; po sposobnostih/šolski uspešnosti: homogene skupine; po privlačnosti: osnova je sociogram – s kom bi rad bil skupaj; po interesu: kaj koga zanima
- V skupino je treba vključiti toliko učencev, kolikor predvidevamo delovnih vlog
- Naloge v skupini so lahko skupne, lahko so različne – glede na zahtevnost skupine, diferencirane – glede na učne uspešnosti učencev v skupini

Organizacijski postopki za skupinsko delo:

- Frontalni/skupni uvod
- delo v skupinah
- plenarni zaključek/poročilo: velja za vse. Vsi morajo okvirno poznati celo vsebino.

UČNE METODE (veliko število)

se nanašajo na vrsto in intenzivnost aktivnosti učencev in učitelja pri pouku. Izbira metod je prepuščena učitelju, ker mora učitelj prilagajati način dela posameznemu razredu. Zahteva se kreativnost učitelja in s tem se poveča tudi njegova odgovornost in kompetentnost. Ko učne metode navajamo, moramo vedno navesti, po katerem avtorju jih citiramo, saj se različni didaktiki različno opredeljujejo do univerzalnih in posebnih učnih metod. **Univerzalne/splošne učne metode** so tiste, ki jih lahko uporabljamo pri vseh predmetih. **Posebne ali specialne učne metode** pa lahko uporabljamo samo pri določenih predmetih.

Govorimo o šestih **univerzalnih/splošnih učnih metodah** (po V. POLJAKU):

1.) metoda razgovora/dialoška metoda temelji na komunikaciji med vsaj dvema subjektoma z izmenjavo vprašanj in odgovorov ali pa izmenjavo stališč in izkušenj. Vprašanja pri pouku:

- klasificiramo po vsebini: so vsebinsko ozka in široka in po ravni miselne zahtevnosti: so nižja in višja
- vprašanja morajo biti jezikovno, logično in psihološko primerna
- strategija zastavljanja vprašanj: kakšen je premor med vprašanjem in pozivom k odgovoru. Izbirati je treba prosto, ne le tistih, ki se javijo z dvigom rok. Dati je treba daljši časovni razmak, da učenci lahko res razmislijo o odgovoru. Čas čakanja lahko izpolnimo s parafraziranjem vprašanja.

Poznamo tudi **več oblik metode razgovora**:

- katehetska oblika: kratka vprašanja in kratki odgovori; razvila se je v srednjem veku, vprašalnice so kdo, kaj, kdaj,...
- sokratova oblika/majevtika: postavljanje alternativnih vprašanj (ali-ali). Običajno se zahteva tudi utemeljitev odgovorov.
- hevristična oblika: učenci tu odkrivajo zakone, posplošitve, pravila. Vprašanja so odprta, široka.
- diskusija/debata: pri aktualnih učnih vsebinah. Navajajo se argumenti za ali proti
- prosti razgovor: v zvezi z učno vsebino, zlasti primeren pri umetniških predmetih.

2.) monološka metoda/metoda razlaganja: govori učitelj ali učenec. Tudi tu je možnih več variant:

- pripovedovanje zgodb; opisovanje; razlaganje pojmov: razložiti na osnovi primera; pojasnjevanje: določenih pravil, zakonitosti, prisotno je racionalno utemeljevanje nejasnih abstrakcij.

3.) metoda demonstriranja: demonstriramo statične predmete, strukture, dinamične pojave na podlagi posnetkov, zapisov, demonstriramo določeno človekovo aktivnost. Tu gre za ročne (obrezovanje drevja), motorične, estetsko-umetniške, intelektualne aktivnosti.

4.) metoda praktičnih aktivnosti: se izpeljuje iz metode demonstriranja. To, kar smo demonstrirali, sedaj delajo učenci sami. Včasih smo to imenovali laboratorična metoda, ker je bila značilna predvsem za naravoslovne predmete. Danes jo poznajo vsi predmeti (tipično je projektno učno delo).

5.) metoda pisnih in drugih grafičnih del: sem so vključeni vsi izdelki učencev.

6.) metoda uporabe pisnih virov, avdio-vizualnih in informacijskih gradiv: temelji na samostojnem delu učencev (v današnjem času zelo pomembna).

Pri pouku moramo vključevati vse metode.

Kriteriji za izbiro učnih metod so:

1. učni cilji in učne vsebine
2. faza oz. tip učne ure
3. pogoji dela (številčnost učencev v razredu)
4. didaktična usposobljenost učitelja

UČENJE

Na uspešnost učenja v največji meri vplivajo: sposobnosti, motivacija in učne navade.

ODNOS POUK-UČENJE

Izvem pouka poučevanja NI. Učenje v pouku pa pomeni sistematično, šolsko učenje = učenje s poučevanjem. Učenje temelji na lastni aktivnosti, ki usmerja razvoj posameznika.

Klasična def. učenja: Učenje je osvajanje znanja, spretnosti, navad in razvoj osebnostnih lastnosti.

Moderna def. učenja: Učenje je spreminjanje posameznika z njegovo lastno aktivnostjo. Aktivnost temelji na notranjih potrebah, lahko pa pobude za učenje prihajajo od zunaj (iz okolja: simulativno, nesimulativno okolje→deprimirani, družbeno prikrajšani učenci).

OKOLJE

Vplivi okolja na aktivnost so lahko pozitivni ali negativni. Šola je gotovo stimulatívni/pozitivni dejavnik okolja. Okolje ima relativno vlogo pri razvoju posameznika. V redkih primerih je vloga okolja absolutna→učenje na domu.

Okolje delimo na fizično/materialno (danost, da se z nečim ukvarjaš) in socialno/družbeno (družina, vrstniki, šola, učitelji). Okolje lahko na posameznika vpliva stimulatívno ali nestimulatívno. To pomeni, da moremo z delovanjem okolja vplivati na razvoj posameznika in šola ima nalogo, da presega (kompenzira) morebiten nestimulatívni vpliv. Nihče ne daje šoli pravice, da zavira razvoj posameznika. Šola je del okolja.

Vpliv družinske kulture na jezikovni razvoj otroka

B. BERNSTEIN (1971) je razvil teorijo sociolingvističnih jezikovnih pojmov. Primerjal je jezikovni razvoj otrok staršev nižjega in srednjega sloja:

- otroci iz nižjega sloja imajo iste govorne vzorce, saj je verbalna komunikacija v teh družinah jezikovno revnejša in manj pogosta, značilna je tudi uporaba nejezikovnih sredstev-mimika, gestika→to vodi v oteževanje komunikacije z učitelji, revnejši besedni zaklad, skromna stavčna struktura.
- otroci staršev iz nižjega sloja uporabljajo pokrajinsko pogovorni jezik, splošno pogovornega sploh ne poznajo, to pa je ovira za intelektualni razvoj.
- otroci srednjega sloja obvladajo splošno pog. jezik in pokraj. pog. jezik. V tej družini se otrok sreča z bolj izobraženimi ljudmi. Otrok je bolj uspešen v šoli, pozna se mu na izražanju. Bolj izobraženi starši usmerjajo otroke s svojimi stališči in pričakovanji k bolj oddaljenim ciljem, nižji sloj pa usmerja h kratkoročnim (npr. SŠ – nato služba!) in podcenjujejo izobraževanje.

- bolj izobraženi starši – pozitivno spodbujanje otrok, pomoč pri učenju
- manj izobraženi starši – ne morejo pomagati otrokom, se malo zanimajo za učenje in napredek v šoli.
- šola mora tudi sama + starši veliko narediti→podpira naj učenca, se zanima kaj počne doma in v šoli, mu pomaga.

Državni ukrepi, da bi presegli negativne vplive okolja:

- štipendijska politika – učenci iz socialno šibkejših družin dobijo pomoč
- gradnja dijaških in študentskih domov
- izboljšanje kvalitete izobraževanja učiteljev
- uvajanje šolske svetovalne službe
- UNESCO se vsako leto posveča dvigu izobraženosti v revnejših državah – gre za gospodarsko nerazvite dežele in marginalne skupine
- Pri nas je kriv šolski sistem, da kar 1/3 mladih ne zaključit SŠ; pomembno ni le kaj učiti ampak tudi kako učiti; učitelj ni prinašalec znanja, ampak spodbudnik in usmerjevalec otrokovih potencialov.

SPOSOBNOSTI

Otrok preko svojih lastnih aktivnosti razvija svoje sposobnosti. Stopnja razvoja sposobnosti vpliva na uspešnost določene aktivnosti. Vpliv pa je tudi nasproten: Izvajanje aktivnosti vpliva na razvoj sposobnosti. Sposobnosti imajo največji vpliv na

šolsko uspešnost. So trajnejše od navad in določenih pridobljenih spretnosti. Kopičenje znanja nima smisla. **Vsebina učenja** je v šoli opredeljena z 2 aktoma: s predmetnikom in učnim načrtom. **Kakovost učenja** je opredeljena s kvaliteto pouka (uporabo učnih oblik, metod, sredstev).

Za razvoj posameznika je pomembno tudi **ZORENJE/MATURACIJA** (biološki razvoj posameznika). Učenje in zorenje morata biti usklajena. Fiziološki razvoj zagotavlja določeno stopnjo kvalitete učenja. Zorenje je anatomsko-fiziološki razvoj posameznika. Zaman je nekoga nekaj učiti, če ni še razvil določenih sposobnosti. Zorenje in stopnja razvoja sta podlaga za učenje.

Po Piagetu vemo, da se intelektualni razvoj začne okrog 7. leta starosti, ko pride do razvoja konkretno logičnega mišljenja. Po 11. letu pa že nastopi abstraktno mišljenje. Otrok se od odraslega ne razlikuje samo po velikosti, ni le pomanjšani odrasel, je tudi kvalitetno drugačen. Tudi na moralno-etičen razvoj vpliva stopnja zorenja.

Sposobnosti delimo na:

1. perceptivne/zaznavne. To so sposobnosti čutil: tip, vonj, vid, sluh, okus.
 2. gibalno-motorične
 3. estetsko-izrazne: glas, govor, mimika, gibi
 4. intelektualne: teorija o glavnem in večfaktorskem pogledu na sposobnosti.
- VAKOG=vizualni/vidni sistem, avditivni/slušni sistem, kinestetični sistem, olfaktorni sistem (vojn), gustatorni sistem (okus)

Razvoj sposobnosti je odvisen od dejavnikov, ki vplivajo na posameznika. To so: dednost, okolje in lastna aktivnost. Na eni strani moramo upoštevati razlike v stopnji razvoja, na drugi strani pa moramo pri pouku sposobnosti razvijati. Sposobnosti se razvijajo mnogo dlje (tudi do 25. leta, nekatere do smrti) in ne le do 10. leta, pri 12. letu se začne razvijati tudi poklicni interes.

Kompenzacijski pouk je namenjen tistim učencem, ki živijo v nestimulativnem okolju, da bi tako mogli razviti svoje sposobnosti.

VRSTE UČENJA

- 1.) hotimično/hotno učenje ≠ nehotimično/latentno/prikrito učenje
- 2.) mehanično učenje ≠ logično/razumsko učenje (šolsko učenje)
- 3.) naravno učenje (poteka na osnovi notranjih pobud) ≠ šolsko učenje (učenje s poučevanjem, »vsiljeno«)

IZOBRAŽEVANJE

Učenje je konkreten akt izobraževanja v šolah (OŠ, SŠ, UNI). Izobraževanje je daljši proces pridobivanja znanja, razvoj sposobnosti in navad. Izobraževanje obsega več področij.

Po kakovosti izobraževanje delimo na: splošno, poklicno in specialistično.

Izobraževanje je velik pomen dobilo z razmahom razsvetljenstva. Izobraževanje ima družbeno vlogo, saj si družba preko izobraževanja zagotavlja svoj razvoj in napredek ter nastopa na trgu kapitala in delovne sile. Individualno vlogo izobraževanja pa vidimo v tem, da izobraževanje zagotavlja integracijo v določeno družbo (vsakemu bi morali omogočiti, da pride do svojega poklica), pa tudi izraža interes posameznika.

DIDAKTIČNI POMEN NOVIH SPOZNAJ O NARAVI UČENJA * IZKUŠENJSKO UČENJE

Njegov avtor je David KOLB. Pravi, da proces učenja poteka v štirih temeljnih fazah:

1. konkretna izkušnja (doživljanje, opazovanje)
2. razmišljujoče opazovanje (zaznavanje, razumevanje)
3. abstraktna konceptualizacija (spoznavanje, definicija)
4. aktivno preizkušanje (delovanje, test)

Učni proces je spirala. Ni važno, kje začnemo, važno pa je, da gremo prek vseh faz (kaj vidite, razmislite, posplošimo zakone, dokažimo). Posebej je to pomembno na področju izobraževanja odraslih.

Med eno in drugo posamezno fazo pa razlikujemo **štiri spoznavne učne stile**. Dva je opredelil Gilford:

1. Med KI in RO je divergentni stil: tu je poudarek na reševanju odprtih problemov. Za rešitev problema je možnih več poti in več pravih rešitev. Za ta stil je značilna: fleksibilnost (veliko idej), fluentnost (ideje izven področja, med posameznimi drugimi področji), originalnost (ne posnemanje). Govorimo tudi o ustvarjalnem mišljenju.

2. Med AP in AK je konvergentni stil: poudarek je na reševanju zaprtih problemov – eno vprašanje – ena pot – ena rešitev

Dve je opredelil Piaget:

3. asimilativni stil pomeni vključevanje v sistem predznanj – znanj

4. akomodativni stil pomeni ustaljeno znanje na novo razmisliti in spremeniti/prilagoditi.

Učni spoznavni stili so prirojeni ali pridobljeni. Učitelj jih lahko »vsiljuje« učencem. Pomembno je, da učitelj zahteva vse faze. Ne gre le za spoznavni, intelektualni del. Pomemben je tudi emocionalni in socialni kontekst. Gre za vprašanje, kako učenec doživlja proces pouka in v kakšni klimi, pogojih se proces odvija.

Izkušenjsko učenje:

1. učenec naj se uči tisto, kar ga zanima. Učenje naj temelji na interesu. Ker pa vemo, da je interes spremenljiva kategorija, ima učitelj nalogo, da ga vedno znova zbuja, prebuja (motivira učence, tako za vsebino, kot tudi za delo).
2. učenec naj sodeluje v načrtovanju pouka in oblikovanju snovi.
3. učenje naj bo problemsko. Spodbuja naj miselno aktivnost.
4. učenci naj zaključke oblikujejo sami.
5. vključene naj bodo različne učenčeve zmožnosti.
6. pouk naj bo povezan s konkretnim življenjem.
7. v razredu naj vlada ugodna klima (poudarjeno naj bo sodelovanje).

* **INOVATIVNO UČENJE** pomeni, da je učenje usmerjeno v sedanost in prihodnost: participativno učenje zahteva samostojno oblikovanje problemov, formiranje več rešitev, skupinsko sodelovanje, spoštovanje individualne aktivnosti;

anticipativno učenje (predvidevanje) zahteva ustvarjalnost, tehtanje različnih rešitev in učinkov, prevzemanje odgovornosti, demokratičnost pri odločanju, oblikovanje čuta soodgovornosti. Pomembno je danes zlasti na področju ekoloških vprašanj.

(**adaptivno učenje** je usmerjeno v preteklost)

* **CELOSTNO UČENJE** je povezano z novejšimi odkritji o delovanju leve in desne možganske hemisfere. Določene kulture (predvsem zahodne) spodbujajo bolj levo (logične, intelektualne aktivnosti: logika, jezik, branje in pisanje, matematika→linearna analiza), določene (vzhodne) bolj desno hemisfero (intuitivne, kreativne aktivnosti: prepoznavanje, ritem, vizualna predstavljalnost, kreativnost→vzporedna analiza).

Obe polovici možganov delujeta povezano. Pri pouku skrbimo, da bomo vključili obe polovici. Pri pouku je pomembno učenje, pa tudi prijetno doživljanje.

Gardnerjeva teorija o večih inteligencah

Gardner je ugotovil, da v različnih družbah obstajajo različne inteligentnosti. Katera od inteligentnosti prevladuje, je odvisno od pričakovanja in usmerjenosti družbe in kulture. Na razvoj posameznih nadarjenosti vplivajo družbeni in izobraževalni procesi. Stopnja razvoja pa je rezultati filogeneze (razvoj človeške družbe v celoti) in ontogeneze (individualni razvoj – posameznik). Gardner je ugotovil, da zahodna kultura povečuje razvoj logično-matematične in jezikovne inteligentnosti, vzhodna pa glasbeno in telesno-gibalno nadarjenost. Izhodišča za razvoj posamezne inteligentnosti imamo vsi enaka, pomembno pa je, kje rastemo (okolje).

* **KONSTRUKTIVNO UČENJE**

avtor: Piaget

Temelji na dejstvu, da se novo znanje povezuje s prejšnjim znanjem/predznanjem, predhodnimi izkušnjami in se na novo konstruira (ne pa nalaga). Tako poznamo učenje z odkrivanjem, reševanjem problemov. Znanje se od posameznika do posameznika oblikuje in razlikuje.

Temeljni pojem so **kognitivne strukture**: določene teme so osnova tem strukturam. Imajo posebno formo, ker se pojmi gradijo po hierarhično-globinskem principu. Pojmi se oblikujejo v smislu semantičnih mrež. Za kognitiviste (za razliko od behavioristov, ki jih pri učenju zanimata le vstopni in izstopni dražljaj) je značilno vprašanje, kaj se dogaja v času učenja v možganskih središčih. Pojmi se dograjujejo in spreminjajo, poglobljajo. Ko spoznavamo nove pojme, pride do entropije/zmede in težimo za tem, da bi vedenje uredili (racionalno učenje).

Kognitivizem se neposredno dotika vprašanja, kako optimalno povečati sposobnost kapacitete možganov. Dva avtorja, ki sta na to vprašanje skušala odgovoriti: T. BUZAN in P. RUSSEL z idejo o miselnem vzorcu. **Miselni vzorec** je mrežni zapis, ki ga oblikujemo v smislu delovanja naših možganov. V miselni vzorec ne vnašamo vsega besedila temveč le ključne pojme. Tako bomo dosegli veliko znanje in enostavnejši priklic. V smislu miselnih vzorcev lahko v teku učne ure nastaja tudi tabelni zapis. Ta potem pomaga, da na koncu z učenci lažje ponovimo tekočo učno snov. Ključne besede namreč sprožijo priklic tudi drugih informacij. Seveda pa je miselni vzorec konstrukt vsakega posameznika. Učno snov moramo slišati, prebrati in na osnovi tega oblikovati miselni vzorec. V Sloveniji je miselne vzorce okrog leta 1980 vpeljala M. Gabrijelčičeva na centru za pomoč otrokom, mladostnikom in staršem.

Izhodišče konstruktivnega učenja je: miselna aktivnost in selektivnost (predelovanje in skladiščenje informacij, ki pa niso enako pomembne-nekaterne informacije so bistvene, druge ne).

UČNI CILJI

Ker je pouk načrten, organiziran proces, je usmerjen na doseg ciljev. Učni cilji so načrtovani dosežki oz. načrtovanje rezultatov, ki naj bi jih učenci dosegli v nekem časovnem okviru pri pouku posameznega predmeta. Upoštevati je potrebno, da se posamezni cilji dosegajo z različnim tempom. Hitreje se dosegajo cilji znanja in počasneje cilji s področja razvoja sposobnosti, osebnostnih lastnosti. Cilje dosegamo na različnih področjih: moralnem, estetskem, intelektualnem in delovnem.

Doseganje ciljev je odvisno od kvalitete pouka, torej neposredno od učitelja in njegovega načina vodenja pouka. Zlasti gre za vprašanje direktnega ali indirektnega vodenja.

DIREKTNO VODENJE: vključevanje učencev v pripravo na izvajanje pouka, vključevanje učencev v obravnavo, podpora v osebni rasti (samoaktualizacija, samoafirmacija), navajanje na kvalitetno izvajanje domače naloge.

INDIREKTNO VODENJE: dobra organizacija pouka, pozitivna notranja motivacija, aktivnost učencev.

Učitelj mora upoštevati notranje in zunanje pogoje dela. Med notranje pogoje dela vključujemo razvojne stopnje učencev, predznanje in osebni razvoj učencev, pogoje dela v razredu, značilnosti notranje motivacije, obseg učnega programa. Med zunanje pogoje dela pa vključujemo določbe o ocenjevanju in napredovanju učencev, ustreznost učnih sredstev (učbenikov).

Učni cilji so opredeljeni v zakonih (področni zakoni) in učnih načrtih, nekatere oblikuje učitelj sam.

Trije **razlogi za pomembnost ciljev:**

1. odstopanje od tradicionalnega pouka. Pouk temelji na aktivnosti učencev in zato mora učitelj dobro vedeti, kam naj učenci pridejo
2. vloga pouka se spreminja. Ne gre le za osvajanje znanja, ampak tudi za razvoj sposobnosti in lastnosti
3. racionalizacija pouka (čim hitreje in čim učinkoviteje).

VRSTE UČNIH CILJEV

Cilje opredeljujemo v fazi načrtovanja. Cilje delimo po več kriterijih in posamezen cilj lahko različno imenujemo.

1. kriterij: časovna realizacija: globalni/dolgoročni/splošni cilji→postavljeni za daljši čas; etapni/srednjeročni/delni cilji→postavljeni za obdobje, poglavje; operativni/kratkoročni cilji→za neposredno učno uro, tema
2. kriterij: cilji po kakovosti: izobraževalni cilji, funkcionalni cilji, vzgojni cilji
3. kriterij: cilji glede na število učencev: skupni cilji (razred, skupina); diferencirani cilji (nivojski pouk); individualni cilji.

Izobraževalni cilji

Nanašajo se na osvajanje znanja določene vsebine. Dejstvo je, da je znanje v središču zato, ker je lažje in hitreje merljivo. Za doseg in preverjanje drugih ciljev je potrebno več časa.

Znanje je individualna svojina, ki si jo človek pridobi z lastno aktivnostjo. Znanje je sistem trajno osvojenih posameznosti in posplošitev, pa tudi navad in spretnosti. Znanje je eden od rezultatov učenja.

Poznamo **dve vrsti znanja**: individualno in družbeno.

Znanje sistematično osvajamo v šoli. Tako govorimo o ekstenzivnosti znanja (obseg, širina znanja - vsebina je določena s predmetnikom in učnimi načrti) ter intenzivnosti znanja (globina, kvaliteta znanja - vsebina je določena z učnimi oblikami in metodami).

Kriteriji znanja so:

1. mehanično in logično – glede na stopnjo miselne aktivnosti
2. uporabno in neuporabno
3. kratkotrajno in dolgotrajno
4. posredno in neposredno pridobljeno

Znanje po kakovosti pa delimo v pasivno in aktivno.

Stopnje znanja so razporejene od najnižje do najvišje:

- dozdevno znanje: pasivno, nekaj se nam zdi, pa znanja ne znamo interpretirati
- prepoznavno znanje: pasivno, za interpretacijo potrebujemo nek stimulans
- reproduktivno znanje: pasivno, reprodukcija slišane, branega, naučenega
- uporabno znanje: aktivno, znanja povezujemo znotraj posameznega predmeta ali v povezavi z drugimi predmeti
- kreativno/ustvarjalno znanje: najvišja aktivna stopnja znanja, ko oblikujemo nova znanja, interpretacije, izume,...

Vzvodi za spodbujanje kvalitete znanja:

1. uporaba aktivnih učnih metod; povečati aktivnost učencev
2. ustrezen mora biti obseg učne vsebine. Naj ne bo prevelik. Učitelj mora zavzeti aktiven odnos do učnega načrta.
3. upoštevati diferenciacijo in individualizacijo
4. pomembna je uporabnost znanja – smiselnost
5. pomembna je razporeditev utrjevanja in ponavljanja: ob koncu učne ure, ob koncu določenega sklopa vsebin, pred ocenjevalnim obdobjem, ob koncu šol. leta, ob začetku šol. leta.

Poznamo tri stopnje učenja in osvajanja znanja:

1. začetno osvajanje vsebin (neposredno/posredno)
2. zapomnitev (različne aktivnosti za pomnenje), pozabljanje
3. reprodukcija (priklic)

Ob zapomnjevanju poteka tudi obraten proces = pozabljanje. Če nečesa redno ne utrjujemo, pozabimo. Učenci med počitnicami pozabijo skoraj polovico med letom naučenega. Zato je zelo pomembno, da ob začetku leta snov ponovimo in s tem obnovimo priklic.

Znanje se spreminja, ni trajno – širi se in izgublja (pozablja). Učiteljeva temeljna naloga je, da učence spodbuja k aktivnemu delu, odnosu, spoznavanju temeljnih pojmov, kar doseže s ponavljanjem in utrjevanjem.

Znanje lahko delimo še na:

- deklarativno (reproduktivno, ko učenci ponavljajo - obnavljajo naučeno)
- proceduralno (uporabno)
- kondicionalno (kreativno)

Izobraževalni cilji so izrednega pomena. Žal visokošolski študij ne omogoča vseh faz pouka. Zlasti ponavljanje je faza, ki je prepuščena lastni iniciativi slušatelja. Izobraževalni cilji so postali pomembni zlasti z nastopom razsvetljenstva – pred

približno 200 leti, ko je buržuazija prevzela vlogo izobraževanja po načelu: znanje vsem, saj več znaš, več veljaš. Šola je bila žal vedno bolj ali manj pod pritiskom znanja. Tudi danes minister veliko govori o pridobivanju znanja na šoli in o njegovemu velikemu pomenu. Pretiravanje poudarjanja znanja v šoli pa vodi v **DIDAKTIČNI MATERIALIZEM**. Ta povzroča, da so zaradi prevelikega poudarjanja znanja zanemarjeni drugi cilji šole: vzgojni in funkcionalni. Pouk postane usmerjen v širino znanja, kar ima negativne posledice. Prihaja do vedno večjega poudarjanja ekstenzivnosti znanja, s čimer zmanjka časa za utrjevanje in ponavljanje. To morajo delati potem učenci doma, učitelj v šoli pa le še sprašuje in preverja. Tako znanje je površno, naučeno, hitro se pozabi. Ni v ospredju kvaliteta, temveč količina znanja. Pojavi se **lekcionalizem**. Učitelj predava lekcije, učenci se doma učijo. Učitelj v šoli potem sprašuje in za negativno znanje so krivi učenci, ker se niso doma dovolj naučili. Dejstvo je, da se današnja šola giblje na robu propada v didaktični materializem.

Vzroki za didaktični materializem:

1. zahteva celotne družbe
2. nagel razvoj posameznih znanosti: znanosti so se tako razvile, da se univerzitetne vsebine prenašajo v SŠ in iz SŠ v OŠ.
3. zunanja, eksterna preverjanja: učiteljem in učencem krojijo ta preverjanja smer učenja oz. poučevanja
4. neugodni so pogoji za pouk: številčni normativi v razredu so tudi (v SŠ) do 36 učencev, kar je za normalen aktivni pouk preveč.

Kvalitetno uresničevanje izobraževalnih ciljev pa dosežemo:

- z aktivnim odnosom do učnega načrta. Ne se pustiti, da bi učitelja učni načrt povozil. Sam mora preudariti (zlasti na podlagi izkušenj in pogovorov s kolegi iz višjih razredov), kaj je resnično pomembno in kaj je le »okrasek« učnega načrta.
- aktivno sodelovanje učencev
- poudariti je treba uporabnost znanja
- diferenciacija in individualizacija: nekateri učenci zmorejo več in bolje

Funkcionalni učni cilji se nanašajo na:

1. razvijanje različnih sposobnosti: zaznavnih, gibalno-motoričnih, estetsko-izraznih, intelektualnih
2. razvijanje določenih spretnosti in navad
3. razvijanje ustvarjalnosti
4. razvijanje osebnih in poklicnih kompetenc (da učenci samostojno razvijajo delo: da znajo delati in prevzeti odgovornosti).

Doseganje teh ciljev je dolgoročno. Gre za določene spremembe, ki potekajo daljši čas. Temeljna značilnost doseganja teh ciljev je, da pouk temelji na aktivnosti. Tudi zato je doseganje teh ciljev zahtevnejše in zajema daljši časovni rok. To pomeni, da učence pripeljemo do samoizobraževanja. Pouk mora biti naravnana na učence. Zato ne moremo ostati pri golem frontalnem pouku. Učenci naj sami razmišljajo, analizirajo in s tem razvijajo svoje sposobnosti. Izhodišče za cilje je problemskost pouka. Seveda je res, da je dejansko izhodišče pouka učna vsebina in v njej moramo iskati in poudariti druge cilje.

Kvalitetno bomo funkcionalne cilje dosegli s kvalitetnim doseganjem izobraževanih ciljev. Vsi cilji se sočasno razvijajo. Prednost pa imajo vedno tiste vsebine, ki so problemske.

Pri funkcionalnih ciljih pa lahko pride do pretiravanja. To imenujemo **DIDAKTIČNI FORMALIZEM**. Njegov začetnik je HERBERT. Sicer je res on utemeljil didaktiko, toda preveč je poudarjal pomen funkcionalnih ciljev, ko je vadenje in treniranje postalo samo sebi namen. Herbart je izhajal iz deduktivne poti poučevanja-na osnovi logičnega sklepanja-in pri tem je zašel v prehudo skrajnost. Znanje mu ni bilo več tako pomembno, temveč je poudarjal, kako se pride do tega. Tam, kjer je formalizem prisoten (v naših šolah ga je malo), vidimo to tako, da se učenci igrajo didaktične igre zaradi iger in se iz tega nič ne naučijo. Pojavi se **metodicizem**: metoda postane sama sebi namen. Učenci ne vedo, kaj in zakaj nekaj počnejo, ko se igrajo določeno igro. Res je, da so predmeti, ki že sami po sebi zahtevajo veliko vaje (šport, glasba), toda to ni vaja zaradi same sebe. Doseči je potrebno določeno avtomatiziranost dejanj, ne smemo pa pretiravati.

Če uresničujemo funkcionalne cilje, to pomeni, da je pouk naravnani tudi na proces: **KAKO** izvajati vsebino. V pouku se manifestira sodelovanje obeh: učitelja in učenca. S funkcionalnimi cilji se pouk usmerja v učenca.

Podlaga za doseganje funkcionalnih ciljev je:

- dinamičnost pouka: kombinacija učnih metod in oblik
- enakovrednost različnih področij predmeta
- problemskost učne vsebine

Funkcionalni cilji so dobili na pomenu in vrednosti z nastopom šolskih reformnih gibanj v tridesetih letih 20. stol. Takrat se zelo razvijeta psihologija in pedagogika. V središče pouka stopi učenec in ne več vsebina. Predstavnik šolskih reformnih gibanj je R. STEINER z njegovo idejo in uresničenjem **waldorfske šole**. Didaktične značilnosti te šole so predvsem v poudarjanju delavnega in umetniškega področja. V tej šoli ni ocen niti ponavljanja razreda. Vsak napreduje toliko, kolikor zmore. Ni selekcije. Ni standardov znanja. Temelji na učenčevih potrebah. Tudi ne uporabljajo učbenikov – sestavljajo jih učenci sami. Veliko pouka poteka zunaj, neposredno in v delavnicah. Poudarjeno je soupravljanje učencev. Večja je socializacija. Veliko je tudi sodelovanja s starši, tudi oni se vključujejo v določene dejavnosti šole. Imajo poseben predmet – eritmija – razvoj gibanja in plesa, sproščanja.

Vzgojni učni cilji so osebno-socialni cilji, ki spodbujajo osebni in socialni razvoj. Dejansko se šola ne more izogniti vzgojnemu elementu. Z vstopom v šolo otrok vstopa v nove odnose, ki temeljijo na interakciji (učitelj, skupina) – pojavi se sekundarna socializacija. Z vstopom v šolo otrok sprejema določene dolžnosti, tega se sicer še ne zavedajo (veselijo se šole, nove skupine, slišijo nove stvari), s tem pa postopno razvijajo tudi odnos do dela. Vedno bolj se naj zaveda, da je šola in delo za šolo tudi dolžnost in ne le zabava. Tako otrok razvija nekatere osebne lastnosti. Gre za specifičnost dejavnikov, ki vzgojno delujejo na mladega človeka.

Dejavniki, ki delujejo vzgojno:

- šola vzgojno deluje preko učne vsebine. Že vsebina sama deluje vzgojno.
- dejavnik organizacije dela. Če je delo dobro organizirano in dinamično, vpliva pozitivno, če ne temelji na aktivnosti učencev, je breme.
- vzgojno deluje tudi učitelj s svojo prisotnostjo. Pozitivno vpliva tudi z načinom dela in dobrim ter pripravljenim poukom
- vprašanje ideološke naravnosti – pouk v javni šoli je ideološko nevtralen. Verski element je stvar posameznika in njegove družine (pouk o religijah spada v splošno izobrazbo, izbirni predmeti se ocenjujejo)

V obsegu vzgojnih ciljev uresničujemo **tri osnovne naloge**:

1.) Učenci v obsegu šole oz. pouka razvijajo nekatere osebnostne lastnosti. Učenci razvijajo medsebojno sodelovanje, pomoč, spoštovanje, tolerantnost, razvijajo tudi odnos do dela – delo naj opravljajo korektno, osebno kritično, odgovorno.

2.) razvijanje učnih navad. Naloga vsakega učitelja je, da k temu pozitivno pristopa. Učne navade so določene spretnosti, ki prispevajo k učinkovitosti učenja. Posameznik jih mora razvijati, niso mu dane z rojstvom.

Učne navade so sestavljene iz: • delovnih navad: priprava delovnega prostora in kako si razporedimo čas, kako pri delu vztrajamo. Pri slednjem pride do izraza bioritem posameznika – kako se učenec dela loti in kako ga načrtuje. Vprašanje je, kdaj je otrok zrel, da sam skrbi za svojo šolo. Zavestno se razmerje do šolskega dela spremeni v 3-4. razredu. Če bodo otroci imeli dobro razvite delovne navade, bodo lažje prebrodili krize adolescence. V družini je potrebno navaditi otroka na to, kaj so njegove dolžnosti, pustiti ga je treba, da je čim bolj samostojen, še zlasti, če ima veselje, da neko stvar naredi sam. Če starši vse urejajo, ne bo nikoli samostojen. Otroka je treba podpirati, navajati in pohvaliti. • učnih spretnosti ali tehnik. Govorimo o govornih in intelektualnih tehnikah: podčrtavanja, zapisi ob robu, kritičen odnos in pristop k besedilu, razmišljanje ob in o besedilu. • metod učenja. Ločiti jih moramo od učnih metod. Učne metode se nanašajo na aktivnost učitelja in učenca. Pri metodah učenja pa gre za način učenja učenca.

Poznamo **tri osnovne metode učenja**:

- 1.) celostna metoda (daljše besedilo, daljše pesmi se uči od začetka do konca naenkrat)
- 2.) parcialna metoda/učenje po delih (se uči vsak del posebej)
- 3.) mešana ali kombinirana metoda (ko se uči del za delom in jih sproti povezuje in stopnjuje)

Od posameznika je odvisno, katero metodo učenja bo raje imel in jo tudi bolj osvojil. V šoli razvoj učnih navad podpiramo **direktno/neposredno** in **indirektno/posredno**. Indirektno podpiramo tako, da spodbujamo aktivnost učencev in njihovo motivacijo. Že od samega pouka morajo nekaj odnesti, ko pri pouku sodelujejo (za to pa potrebujejo spodbudo). Direktno pa spodbujamo učne navade s spodbujanjem spretnosti poslušanja in zapisovanja. Učence usmerjamo na bistveno. Opozorimo še enkrat, katere stvari so pomembne in kaj naj si res zapomnijo. Učenci naj pri obravnavi snovi aktivno sodelujejo, ko sprašujejo, oblikujejo svoje primere, kritično izražajo svoje pomisleke. Pozorni smo na razvijanje spretnosti odgovarjanja na ustna in pisna vprašanja (razumevanje, interpretacija, lasten pogled). Navajamo na uporabo pisnih in drugih virov, kritično povzemanje snovi iz različnih virov.

Racionalno uporabljamo domače naloge (utemeljujemo obseg in vsebino domačih nalog).

3.) Podpora osebnostne rasti učenca. Človek se razvija in raste tudi osebnostno. Razvija se osebnost v smeri samouveljavljanja/samoafirmacije. Študije kažejo, da je usmerjenost posameznika v lastno uveljavljanje po 10. letu zavestno. Brez zavestne usmerjenosti posameznik težko doseže osebnostno rast.

E. ERIKSON (zagovornik socio-dinamične teorije razvoja posameznikove osebnosti) smatra, da je osebnostni razvoj enak socialnemu razvoju, ki poteka skozi več faz. Erikson je proučeval, kako poteka ta razvoj v različnih kulturah. Videl je, da poteka prek več faz. Razvoj pa je univerzalen, značilen za vse. Seveda pa nastopajo krizna obdobja, predvsem zaradi socialnega okolja. Lahko pride do zastoja razvoja (avtoritarna družina, socialno okolje na obrobju). Vloga šole je, da omogoča uspešnost vsem: vsak je za nekaj!

Faze:

- 1.) potreba po varnosti (1. leto)
- 2.) potreba po začetni avtonomiji-govor (1-4 let)
- 3.) potreba po lastni aktivnosti/iniciativi (4-6 let)
- 4.) potreba po prizadevnosti in delavnosti (6-11 let)
- 5.) potreba po lastni identiteti (11-15 let)
- 6.) potreba po sprejetosti (zgodnje odraslo obdobje: 15-20 let)
- 7.) potreba po ustvarjalnosti (srednje odraslo obdobje: 20-30 let)
- 8.) obdobje osebne zrelosti/uresničevanje (nad 30 let)

ROGERS - potreba po samouveljavljanju/samoafirmaciji je ena temeljnih potreb, zato moramo podpirati osebnostno rast pri pouku.

Kako podpiramo osebnostno rast pri pouku?

- Omogočati uspešnost učencem (pohvale, priznanja)
- pomembni so korektni medosebni odnosi – kvalitetni. Temeljiti morajo na medsebojnem spoštovanju (brez žalitev, podcenjevanja ali neutemeljenega kaznovanja)
- pomembna je pozitivna razredna klima (da radi pridejo k pouku)
- razvijati je treba dobro organizacijo in dinamičnost pouka
- omogočanje uspešnosti učencev (iskati načine, kje se lahko posamezniki uveljavijo)

Bloomova taksonomija učnih ciljev

Bloomova taksonomija učnih ciljev je zaradi podrobnejše klasifikacije zelo dober pripomoček za oblikovanje operativnih učnih ciljev. V svojo taksonomijo je BLOOM vključil pedagoške, psihološke in logične kriterije. Temeljni namen je Bloom imel v želji, da bi učne cilje enako razumeli vsi, tisti, ki učijo, tisti, ki sestavljajo učne načrte in tisti, ki sestavljajo učbenike. Taksonomija je izdelana za terciarno izobraževanje, ne za nižje šole.

Učne cilje je razdelil v tri taksonomska področja:

1. kognitivno/spoznavno. Učne cilje je razporedil po stopnji zahtevnosti miselnih operacij.

2. konativno/čustveno, voljno, moralno. Tu je učne cilje razporedil po stopnji ponotranjenja/sprejetosti zavestnih ravnanj.

3. psihomotorično. Tu je učne cilje razporedil glede na stopnjo gibov-od grobih do finejših gibov. Vključil je tudi stopnjo sporočanja.

Znotraj teh taksonomskih področij je razvejal še taksonomske stopnje in podstopnje.

Kognitivno področje je razdelil na šest stopenj, ki so si v medsebojnem hierarhičnem zaporedju. Nižja stopnja je predpogoj višji:

a.) (reproduktivno) ZNANJE, da učenec obvlada določene podatke, definicije

b.) RAZUMEVANJE: vednost + razlaga vednosti → grafični prikaz razloži z besedami

c.) UPORABA, da učenec zna pridobljeno znanje uporabiti

d.) ANALIZA: specifični problem obravnavamo specifično in si pomagamo s korpusom vednosti

e.) SINTEZA: da razvijemo nekaj svojega, odkrivanje do sedaj nevednega področja

f.) VREDNOTENJE: imeti moramo kakovostno znanje tega, kar vrednotimo

Pri **operativnih učnih ciljih** gre predvsem za uporabo enopomenskih jasnih glagolov, kar prepreči različnost interpretacij ciljev. Operativni cilji so kratkoročni, postavljeni za eno učno uro ali vsebinski sklop. Operativni učni cilji so pomembni zato, da omejimo število informacij, ki jih učencu posredujemo. Oblikujemo jih v fazi načrtovanja pouka. S tem racionaliziramo pouk in tudi mi jasno vemo, kam želimo učence pripeljati. Na uro postavimo 3 do 4 operativne učne cilje, ki pa morajo biti preverljivi.

Didaktični pomen operativnih učnih ciljev je v tem, da dajejo učitelju usmeritev pouka:

1. večja sistematičnost oz. načrtnost pouka.

2. vplivajo na izbiro/opredeljevanj učne vsebine.

3. vplivajo na izbiro učnih metod in oblik – kako bomo do določenega znanja prišli.

4. posredno vplivajo tudi na diferenciacijo in individualizacijo pouka.

5. preverjanje je lažje.

Razmerje med Bloomovo taksonomijo učnih ciljev in klasično didaktično taksonomijo bi lahko opredelili tako:

* na kognitivnem področju so oblikovanji izobraževalni in funkcionalni učni cilji

* na konativnem področju so predvsem vzgojni cilji – gre za osebnostno-socialne cilje

* na psihomotoričnem področju so prisotni predvsem funkcionalni cilji

VLOGA KOMUNIKACIJE PRI POUKU

Pouk je komunikacijski proces. Poteka zato, da bi učenci čim kvalitetnejše in čim hitreje dosegali učne cilje. Učenci naj čim bolje osvajajo znanje, učitelj pa s komunikacijo pospešujemo učenčev razvoj. Komunikacija med ljudmi je interakcija vsej med dvema subjektoma z izmenjavo informacij.

Vrste komunikacij:

- verbalna ≠ neverbalna

- enosmerna ≠ dvosmerna; pri pouku moramo težiti za dobro dvosmerno komunikacijo

- direktna ≠ indirektna

- zunanja ≠ notranja

1946 je KIBERNETIKO utemeljil N. WINNER. **Kibernetika** je znanost o vodenju dinamičnih sistemov, v pouku sta to učitelj in učenec. Učitelj mora regulirati, usmerjati pouk glede na učenca. Pouk je kreativen. Učitelj se ne more togo držati določil in pravil. Med poukom morajo učenci učitelju sporočiti, kako stvari razumejo, koliko sledijo pouku. Vse to mora učitelj upoštevati. V pouk moramo čim pogosteje vključevati **povratno informacijo**. S tem postanejo učenci soustvarjalci pouka, ga sooblikujejo in tako vplivajo na hitrost osvajanja vsebine. Učenci postanejo subjekt in to neposredno vpliva na kvaliteto osvajanja vsebine. Učenci tako postajajo nosilci izvajanja pouka. To pa prispeva k temu, da je učenje pri pouku usmerjeno k doseganju širših učnih ciljev – metaučenje.

Povratne informacije pri pouku so odgovori učencev na učiteljeva vprašanja. To so tudi vprašanja učencev, naravnana na učitelja, pa izpolnjevanje raznih nalog in njihova kvaliteta, seminarske naloge, domače naloge,...

Vloga povratne informacije je:

- kontrolna: učitelj kontrolira, kako učenci snov obvladajo. Pomembna je tako za učitelja kot za učenca
- regulacijska: že v samem procesu pouka lahko usmerjamo proces
- motivacijska: vpliva na učitelja in učenca

2 ravni komunikacija pri pouku:

- vsebinska raven: na ravni posredovanja-osvajanja vsebine
- medosebna raven: vedenje učencev in vpliv na učitelja in obratno. To je seveda enovit proces. Učitelj v razredu je v vlogi učitelja in človeka. Prav tako je tudi učenec v vlogi učenca in človeka.

Vloga komunikacije na vsebinski ravni:

Bistveno za kvalitetno komunikacijo je, da pošiljatelj in prejemnik uporabljata isti jezik, isti KOD, da se prepreči napačno razumevanje (dekodiranje sporočila).

MOTNJE v sprejemanju oz. prenosu informacij nastajajo zaradi napačnega KANALA ali različnega predznanja. Motnje imenujemo tudi HRUP. Kvaliteten prenos informacije je, če prejemnik prejme in dekodira informacijo tako, kot jo je sporočevalec sporočil. To pomeni odsotnost hrupa.

Poznamo dve vrsti hrupa/motenj:

1. motnja v kanalu = **mehanični hrup**. Ta ni tako pogost in ni ga težko odstraniti.
2. **semantični/pomenski hrup**. Ta nastane zaradi entropije, zmede informacij pri prejemniku. Ta motnja se pojavi med prejemnikom in ciljem. Semantični hrup lahko nastane tudi med virom informacij in oddajnikom. Je eden ključnih problemov pouka in povzroča zmedo med informacijami. Obramba pred tako zmedo je učenje na pamet, kar pa ne pomeni, da je zmeda odpravljena. Učitelj se semantičnemu hrupu lahko izogne tako, da pri sporočanju uporablja čim več kanalov. To je mogoče predvsem v nižjih razredih. Problem nastane, ko se program učenja oddaljuje in prehaja na pojmovno učenje.

Kako presegati semantični hrup?

- s čim pogostejšo povratno informacijo. Tako preprečimo nalaganje neznanja na slabo predznanje.
- s kvalitetnim kodiranjem/transformiranjem učne vsebine. Da učenci lahko novo vsebino navežejo na staro znanje/predznanje. Učenci mogoče ne razumejo snovi, učitelju čisto jasna. Tudi učenec potrebuje čas, da osvoji določeno znanje.

- didaktično pomeni odprava hrupa tudi dobra učna sredstva in učne metode. Gre za ekstenzivnost in intenzivnost informacije, pa tudi logično strukturirano posredovanje informacij - od znanega k neznanemu.

Vloga komunikacije na medosebni ravni:

Izhajamo iz teze, da je kvaliteta pouka odvisna tudi od komunikacije na medosebni ravni. Z njo moramo širiti učni prostor. Na medosebni ravni naj bi ne bilo konfliktov. Seveda pa do njih prihaja, saj je razred socialna skupina. Učitelj naj bi tem problemom posvečal več pozornosti. Nevarno je, da v konfliktih reagiramo čustveno in s tem konflikt samo še poglobimo. Razred je socialna skupina in kot tak ima določene **značilnosti**:

- obstajajo norme, pravila obnašanja, sistem sankcij
- prisotni so skupni cilji in interes
- na poti k ciljem nastopa medsebojno sodelovanje
- delitev statusov in vlog
- obstaja občutek pripadnosti

REŠEVANJE KONFLIKTNIH SITUACIJ (Gordon)

Za kvaliteto medosebnih odnosov v razredu je v prvi vrsti odgovoren učitelj. On daje ton razredu. Tu je pomemben način vodenja in oblikovanje socialne interakcije v razredu. Ključno vprašanje za to je, kako učitelj v razredu vodi pouk. Bistvenega pomena je KAKO in KAJ sporočamo, KAKO poslušamo, KAKO odgovarjamo, se odzivamo. Ni ustrezno, da učence prehitro ocenjujemo ali zavračamo njihove probleme kot manj ali celo nepomembne. Učitelj naj se trudi za razumevanje. Komunikacija na ravni medosebnih odnosov temelji na brezkonfliktnosti učnega prostora, da je čim manj nesprejemljivega vedenja.

Osnova za čim večji prostor sprejemljivega vedenja je kvaliteten pouk. Vprašanje je, kdo ima problem. Pri nesprejemljivem vedenju ima problem učitelj. Seveda pa ga lahko prenese na učenca z jezikom sprejemanja ali jezikom nesprejemanja. Za jezikovo nesprejemanje je značilno, da temelji na obtoževanju in pridiganju: **Ti-sporočila**. Jezik sprejemanja pa temelji na **Jaz-sporočilih**. Za te pa je potreben trening.

Konflikti nastanejo takrat, ko je vedenje nesprejemljivo. Pomembno je, da se zavedamo, KAKO in KAJ z reakcijo na nesprejemljivo vedenje sporočamo, KAKO poslušamo in KAKO reagiramo. **Ti-sporočila** = jezik nesprejemanja so neustrezna, ker so negativna, pri učencih zbujejo odpor, znižujejo samopodobo, vzbujajo krivdo, ovirajo in onemogočajo komunikacijo. So v nasprotju z razvojem in osebnostnimi potrebami učenca. Ti potem reagirajo z nasiljem in javno izraženim odporom. Ti-sporočila ne rešijo konflikta.

V konfliktu so priporočena **jaz-sporočila** = jezik sprejemanja. Z jaz-sporočilom učitelj prevzame nase del krivde. Ta sporočila odpirajo komunikacijo.

GORDON priznava **tri metode reševanja konfliktov**:

1. metoda zmagovalca = učitelj: doseči moramo spremembo načina vedenja učenca
2. metoda zmagovalca = učenec
3. metoda brez poraženca – brez zmagovalca. Tu je rešitev sprejemljiva za oba, je nekakšen konsenz.

Za metodo brez poraženca je nujno potrebno sodelovanje učenca in učitelja. Tako lahko oba določita in pozneje preverjata pot reševanja konflikta. Dejstvo je, da mora

priredila Alenka Žnidaršič

učitelj obvladovati razred. Zavedati pa se mora tudi, da bi morali biti vsi učenci uspešni. Ne vsi enako, toda vsi uspešni. Kvaliteta medsebojnih odnosov je odvisna od kvalitete pouka.